

Žaliojo sėmainio ir stačiosios dirvuolės inventorizacijos rezultatai

NATURALIT

Renginys „Europos Bendrijos svarbos rūšių inventorizacijos rezultatų pristatymas“

Vytautas Uselis

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos

2022 12 01

Žaliasis sėmainis (*Buxbaumia viridis* (Moug. ex Lam. et DC) Brid. ex Moug. et Nestl.), kodas - 1386

Vienametė samana, gametofitas mikroskopinis, geriausiai pastebima tik išaugus 1,5 cm dydžio sporogonui - nuo rugsėjo iki gegužės pabaigos.

Gametofitai

Foto A. Guillet

Subrendęs sporofitas

Jaunas ir senas sporofitai rudenį

Foto J. Kluša

Žaliasis sėmainis (*Buxbaumia viridis*)

- Auga ant sutręšusios stambios spygliuočių medienos, retai ant humusingo dirvožemio;
- Sengirių rūšis. Reikalingas aukštos drėgmės mikroklimatas ir didelis vėlyvų stadijų irimo negyvos medienos kiekis;
- Nekonkurencinga, tą patį substratą naudoja tik keletą metų;
- Nyksta dėl plynų kirtimų, negyvos medienos šalinimo, miškų sausinimo, klimato kaitos.

Foto B. Haynold

Žaliasis sėmainis (*Buxbaumia viridis*)

Chorologinė charakteristika:

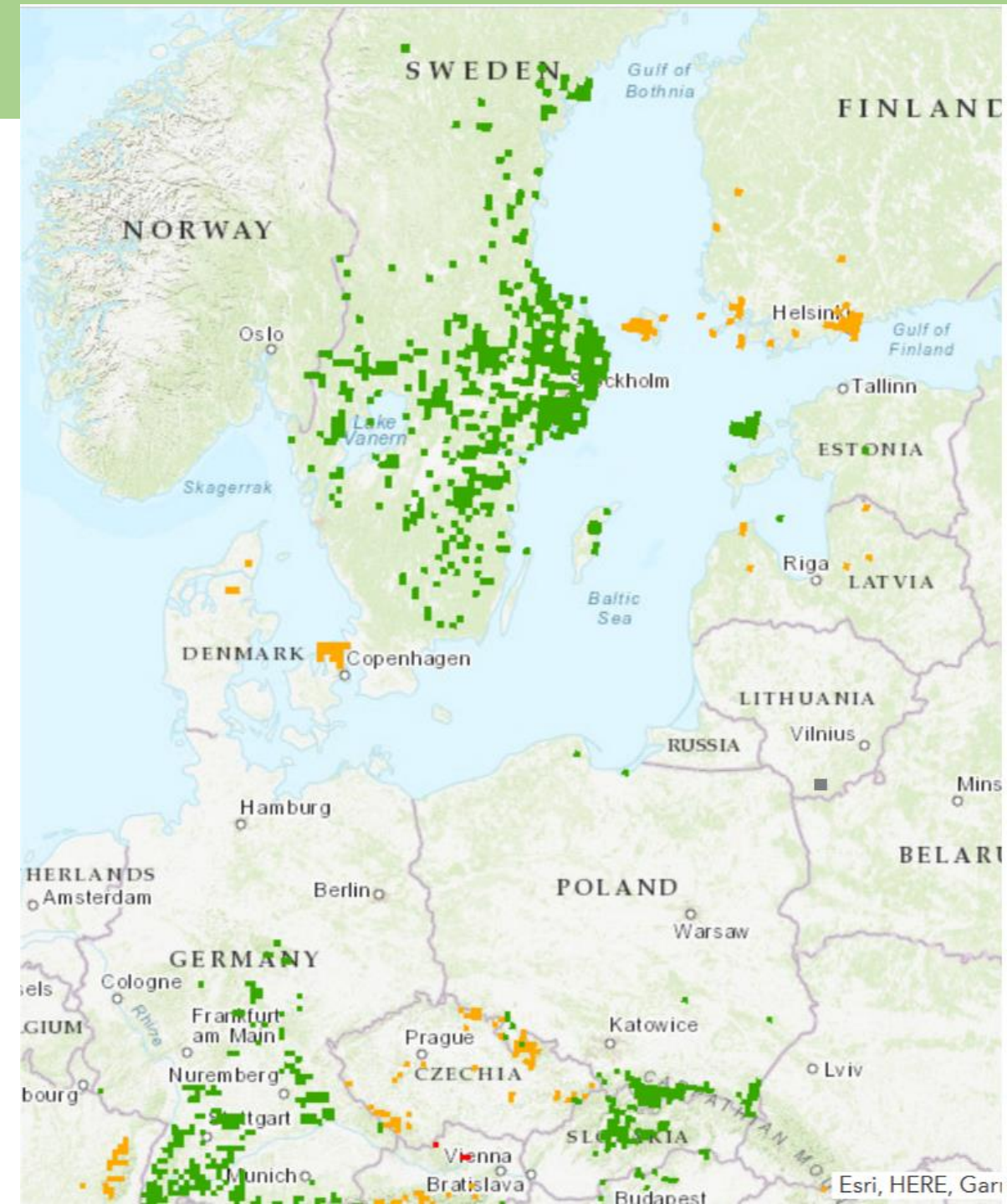
Euroamerikinė, boreomontaninė, okeaninė-subokeaninė rūšis. Europoje paplitusi šiaurvakarinėje dalyje ir kalnuose;

Būklė Europos Sąjungoje pagal 2007-2012 m. ataskaitas Europos Komisijai:

- ES Borealiniame regione **FV**
- Kaimyninėse šalyse: SE, EE, PL - **FV**;
FI, LV - **U1**;

Būklė ir populiacijos dydis Lietuvos ataskaitose Europos Komisijai:

- 2007-2012 m. **U1** 1-5 radimvietės;
- 2013-2018 m. **XX** 1-5 kvadr. 1x1 km.

Žaliasis sėmainis (*Buxbaumia viridis*)

Buveinės - seni drėgni eglynai ir eglių-lapuočių miškai. EB buveinių tipai:

- 9010 Vakarų taiga,
- 9050 Žolių turtingi eglynai,
- 9080 Pelkėti lapuočių miškai (mažiau užmirkę, mišrūs su eglėmis),
- 91D0 Pelkiniai miškai (pelkiniai eglynai ir pušų-eglių raistai)
- **9410 Acidofiliniai kalnų eglynai (PL, CZ, SK, DE, AT ir kt.)**

Lietuvoje stebėta tik 2 kartus:

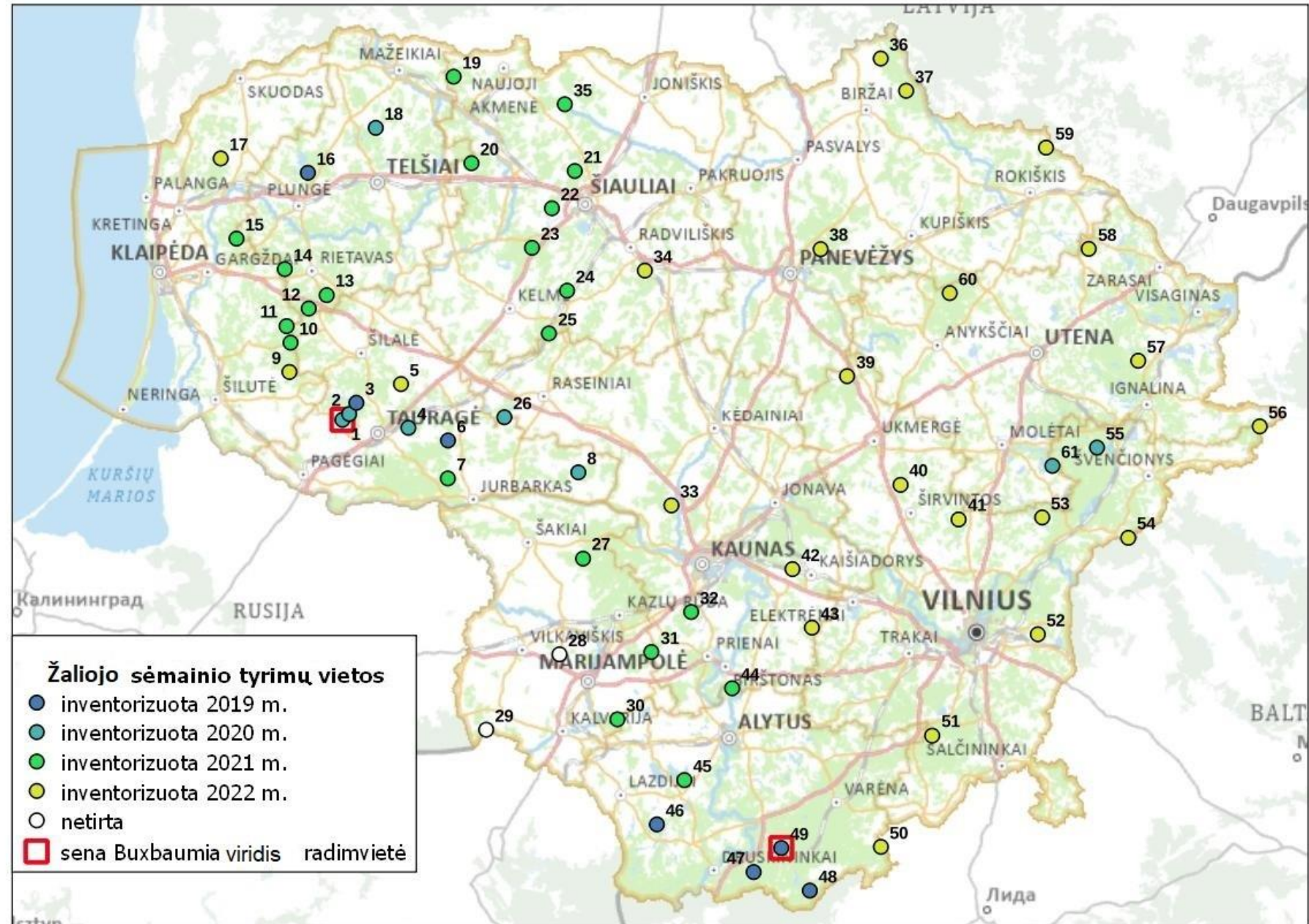
- 2005 m., Varėnos r., Skroblaus rezervatas, ant pušies virtėlio apie 30 individų;
- 2013 m., Tauragės r., Tyrelio miškas, 1 individas ant medienos trūnėsių;

Tikslinė rūšis 1 BAST (Vietovėje):

- Dainavos giria (Dzūkijos NP)

Žaliasis sėmainis (*Buxbaumia viridis*)

- Atlikta paieška 59 vietovėse;
- Vienoje vietovėje vidutiniškai patikrinta 2,9 sklypo, kurio vidutinis dydis – 1,6 ha.
- ištirti 173 sklypai, kurių bendras plotas – 281 ha
- Daugiausia sklypų buvo Ld, Lc, Uc, Ud augimvietėse (dėl sausrų orientuotasi į šlapesnes vietas)
- 75 sklypai buvo KMB arba rezervatuose

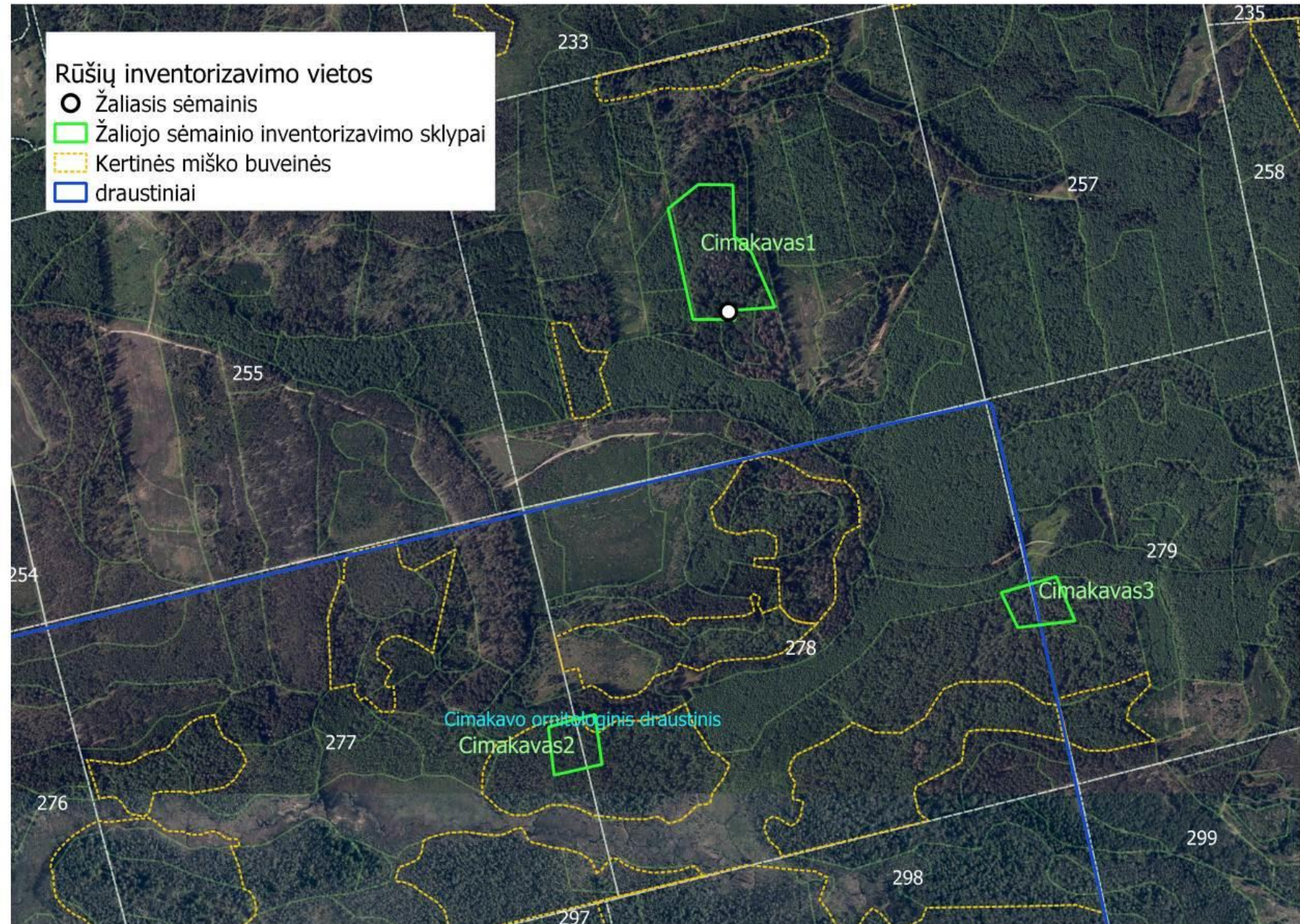
Žaliasis sėmainis (*Buxbaumia viridis*)

Paieškų vietovės pavyzdys (Cimakavas)

Sklypai pasirenkami pagal miškotvarkos duomenis. Dalis sklypų atkreinta dėl substrato stokos, sausumo ar kirtimų.

Fiksuojami duomenys:

- Reljefas,
- DTG,
- Medyno formulė,
- Ardų padengimai,
- Negyvos medienos kiekis,
- Kirtimų įtaka,
- Sintaksonominė asociacija,
- Vyraujanti flora,
- Kiti pastabėjimai.

Žaliasis sėmainis (*Buxbaumia viridis*)

Žaliasis sėmainis 2018-2022 m. niekur nebuvo aptiktas

Tirtų vietovių tinkamumas, palankumas rūšiai:

- 25 palankios,
- 20 mažai tinkamos,
- 14 netinkamos (plyni kirtimai, eglių nykimas, sausinimas, negyvos medienos stoka)

Galimos neaptikimo priežastys:

- Nepalankios meteorologinės sąlygos – užsitęsę sausringi laikotarpiai,
- Rūšis išnyko arba kritiškai sumažėjo dėl klimato kaitos.

Dabartinė būklė Lietuvoje vertintina kaip bloga – U2

Tolimesnės perspektyvos:

- Tęsti paieškas tinkamose buveinėse vykdant saugomų teritorijų ir EB svarbos buveinių būklės vertinimus ir kitomis progomis,
- Vykdyti rūšies monitoringą-paiešką buvusiose radimvietėse ir kitose palankiausiose vietovėse – Reiskių tyro, Aukštojo tyro apypelkių miškai, Plokštinės rezervatas, Rūdninkų kraštovaizdžio draustinis, Musteikos aukštupys ir kt.
- Atlikti papildomus inventorizacinius tyrimus nusistovėjus palankesnėms meteorologinėms sąlygoms.

Stačioji dirvuolė (*Agrimonia pilosa* Ledeb.), kodas - 1386

- Erškėtinių šeima., daugiametinis žolinis augalas, 50-100 cm, žydi VI pab.-VIII pab.; entomofilija, zoochorija.
- Lietuvoje yra 3 dirvuolių rūšys

Vaistinė dirvuolė (*A. eupatoria*)

Kvapioji dirvuolė (*A. procera*)

Stačioji dirvuolė

Stačioji ir vaistinė dirvuolės

Stačioji dirvuolė (*Agrimonia pilosa*)

Pusiau pavėsinė-pusiau šviesiamėgė, mezoeutrofinė, mezofilinė, neutrofilinė-bazofilinė rūšis.

Pirminės buveinės:

- Miškapievės ir pamiškių bendrijos. EB svarbos buveinės:
 - 6530 Miškapievės
 - 6430 Eutrofiniai aukštieji žolynai (*Aegopodion*)
 - 6210 Stepinės pievos (*Trifolion medii*)
- Ganomų miškų laukymės ir retmiškiai. EB svarbos buveinės:
 - 9070 Medžiais apaugusios ganyklos
 - 9020 Plačialapių ir mišrūs miškai, 9160 Skroblynai, 91E0 Aliuviniai miškai (laukymių intarpai)
 - 9010 vakarų taiga, 9050 Žolių turtingi eglynai (mišrūs medynai, senos gaisravietės, laukymių intarpai)

Antrinės buveinės:

- Mažai naudojami miško keliukai ir pakelės, medienos sandėliavimo aikštelės, atokvėpio aikštelės,
- Kvartalinių, elektros perdavimo linijų ir kiti spindžiai,
- Apleistos ir krūmijančios pievos ir dirvonai.

Nykimo ir išstūmimo į antrines buveines priežastys

- Ekstensyvaus ganymo miškuose ir pamiškėse nutraukimas,
- Intensyvi miškininkystė tankinant medynus,
- Miško infrastruktūros pasikeitimai

Stačioji dirvuolė (*Agrimonia pilosa*)

Chorologinė charakteristika:

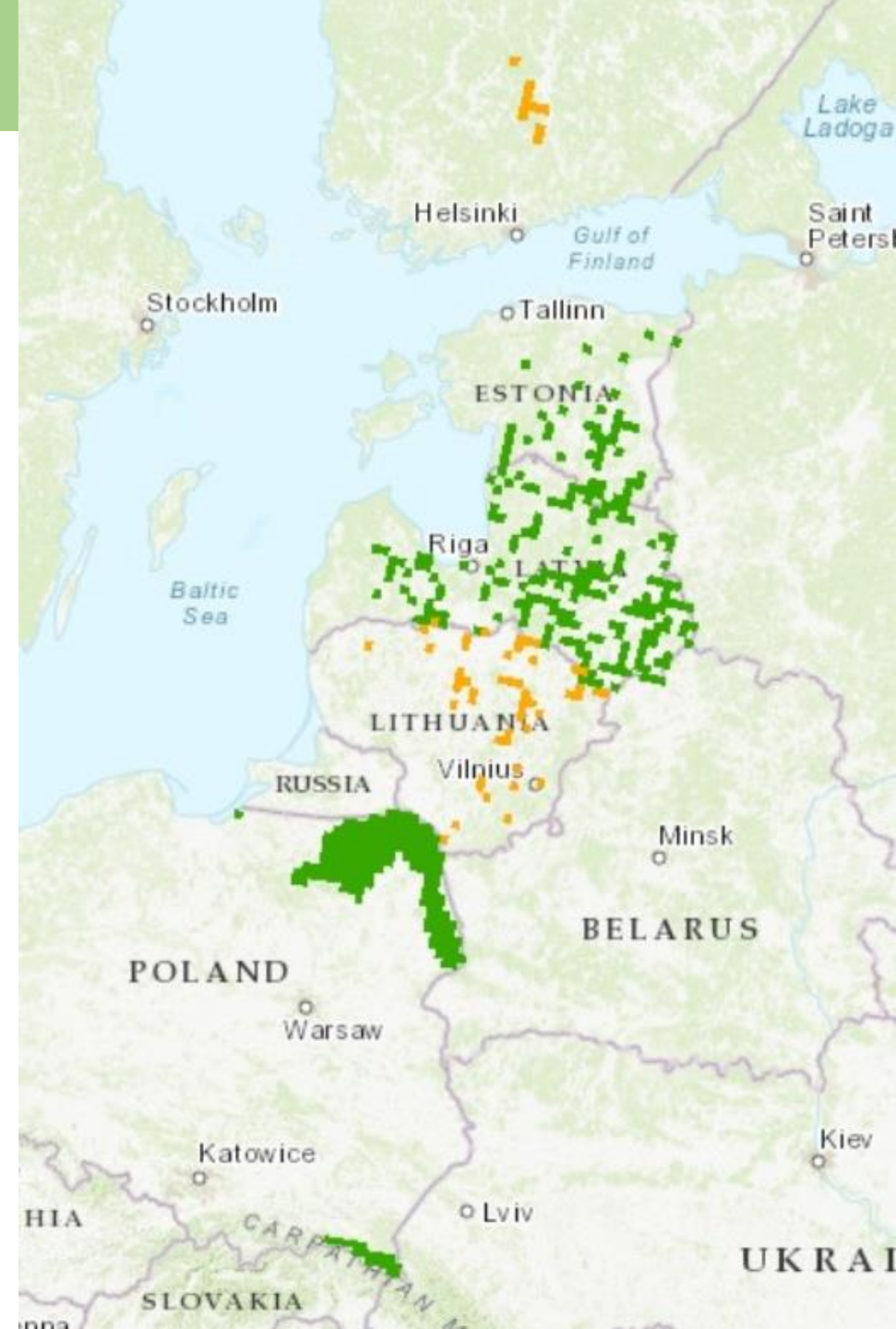
Eurazijinė, temperatinė, eurikontinentinė rūšis.
Europoje paplitusi tik rytinėje dalyje;

Būklė Europos Sąjungoje pagal 2007-2012 m. ataskaitas Europos Komisijai:

- ES Borealiniam regione **FV**
- Kaimyninėse šalyse: EE, LV, PL - **FV**;
FI - **U1**;

Būklė ir populiacijos dydis Lietuvos ataskaitose Europos Komisijai:

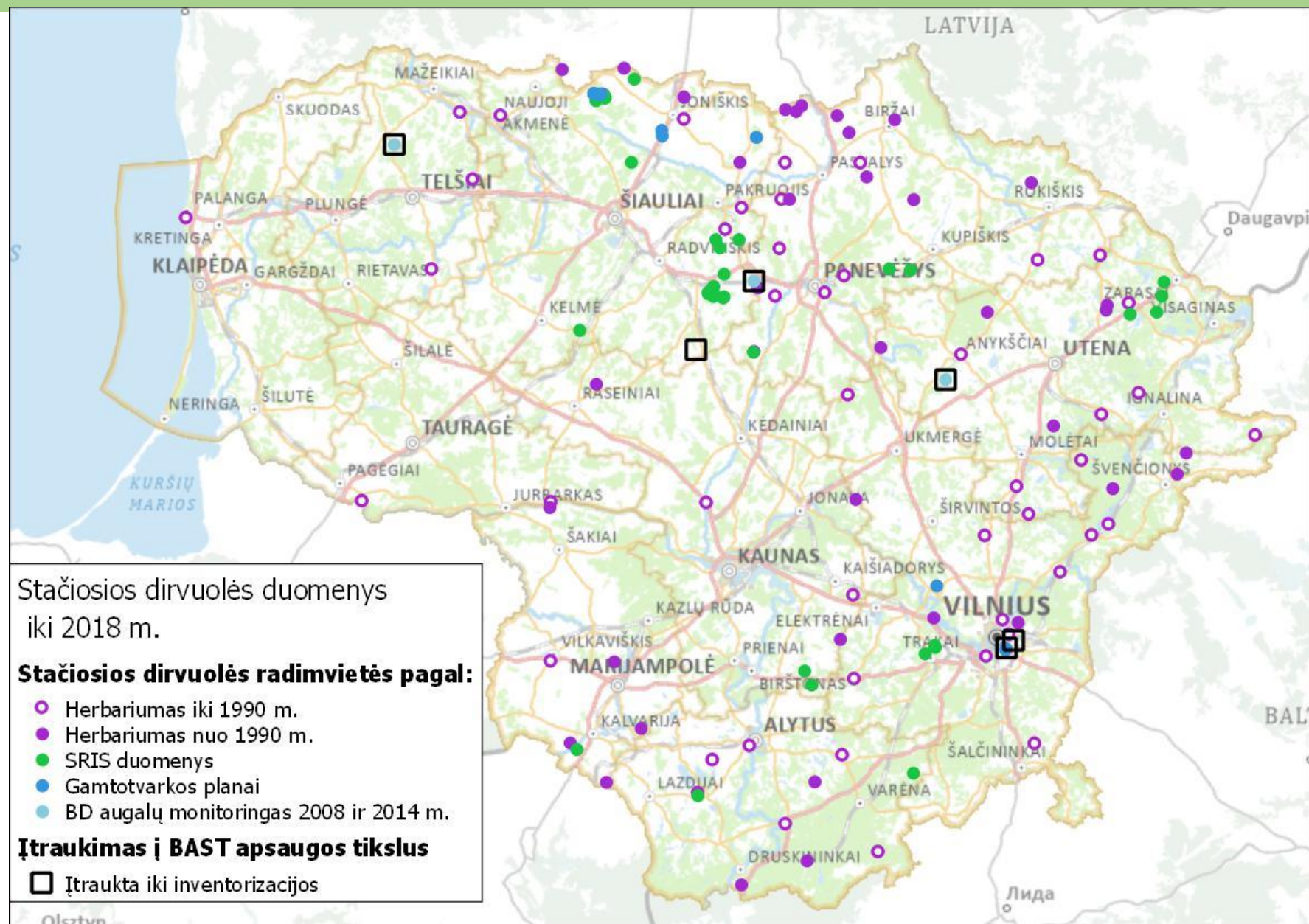
- 2007-2012 m. **U2** 69-100 radimviečių;
- 2013-2018 m. **U1** 3000-5000 individų

Stačioji dirvuolė (*Agrimonia pilosa*)

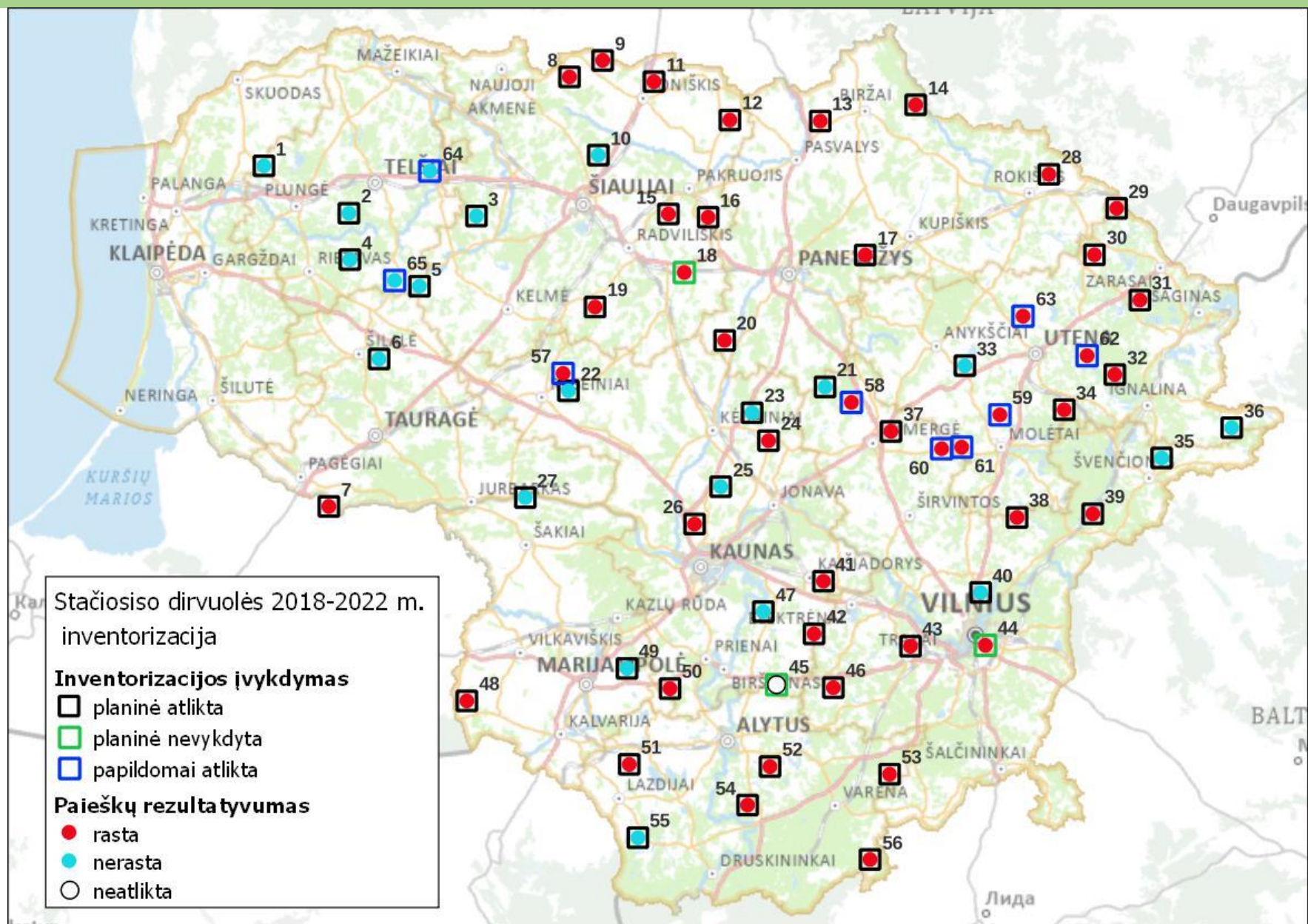
Tikslinė rūšis 6 BAST
(Vietovėse, 2018 m.):

- Naudvario miškas (Naudvario bot. dr., Panevėžio r.)
- Strazdynė (Strazdynės bot. dr., Radviliškio r.)
- Anykščių šilelis (Anykščių RP)
- Vidgirio miškas (Plinkšių miško BP)
- Kaukysos upės slėnis (Pavilnių RP)
- Vilnios šlaitai ties Pūčkoriais (Pavilnių RP)

Stačioji dirvuolė (*Agrimonia pilosa*)

- Atlikta tikslinė paieška 59 vietovėse
- Be tikslinių vietovių rūšis taip pat inventorizuota daugelyje BAST rengiant jų apsaugos tikslus
- 37 tikslinėse vietovėse rūšis rasta, 22 – ne;
- Nerasta Žemaitijoje, bet aptikta naujų populiacijų pietvakarių Lietuvoje

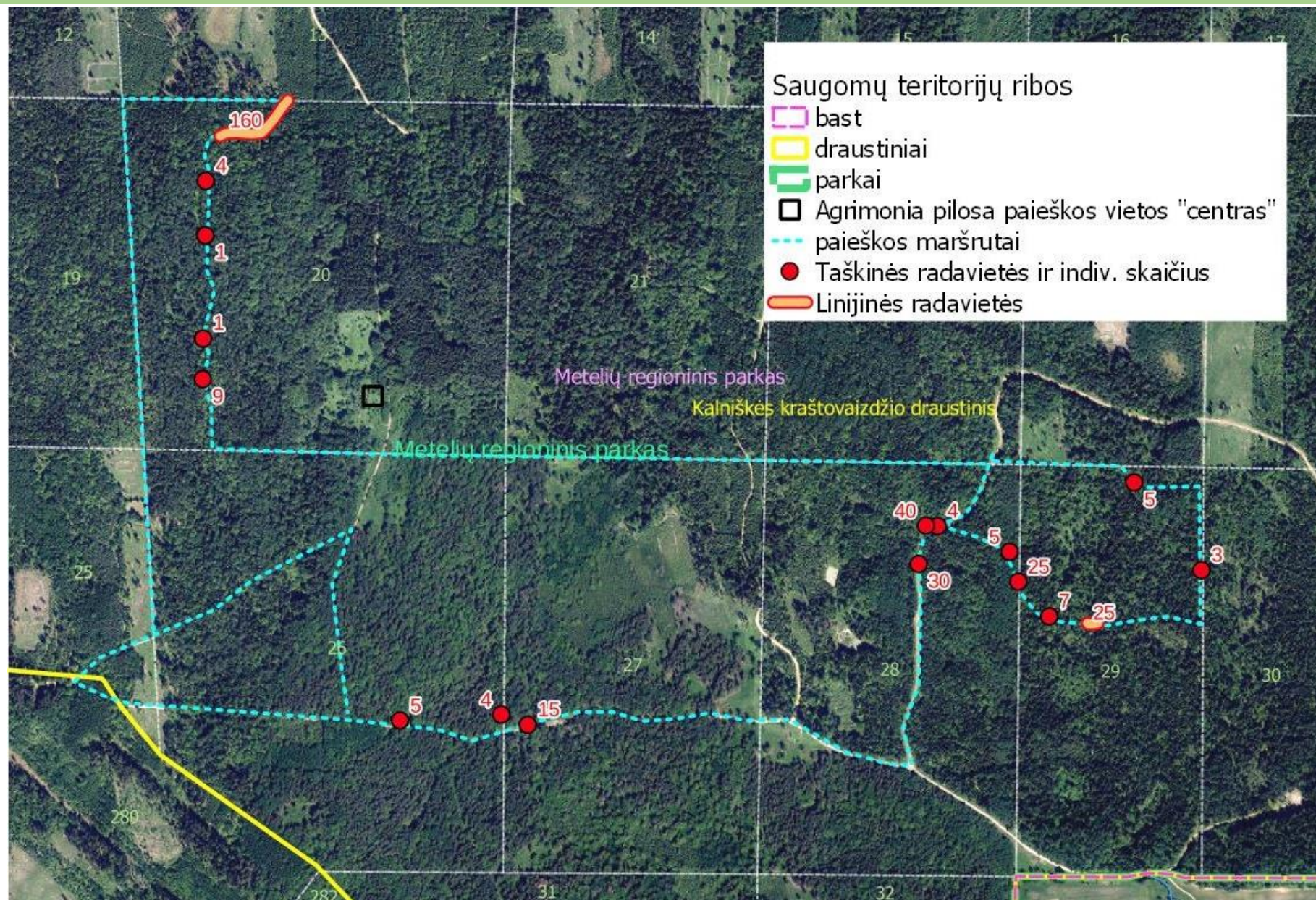

Stačioji dirvuolė (*Agrimonia pilosa*)

Paieškų vietovės pavyzdys (Kalniškės miškas)

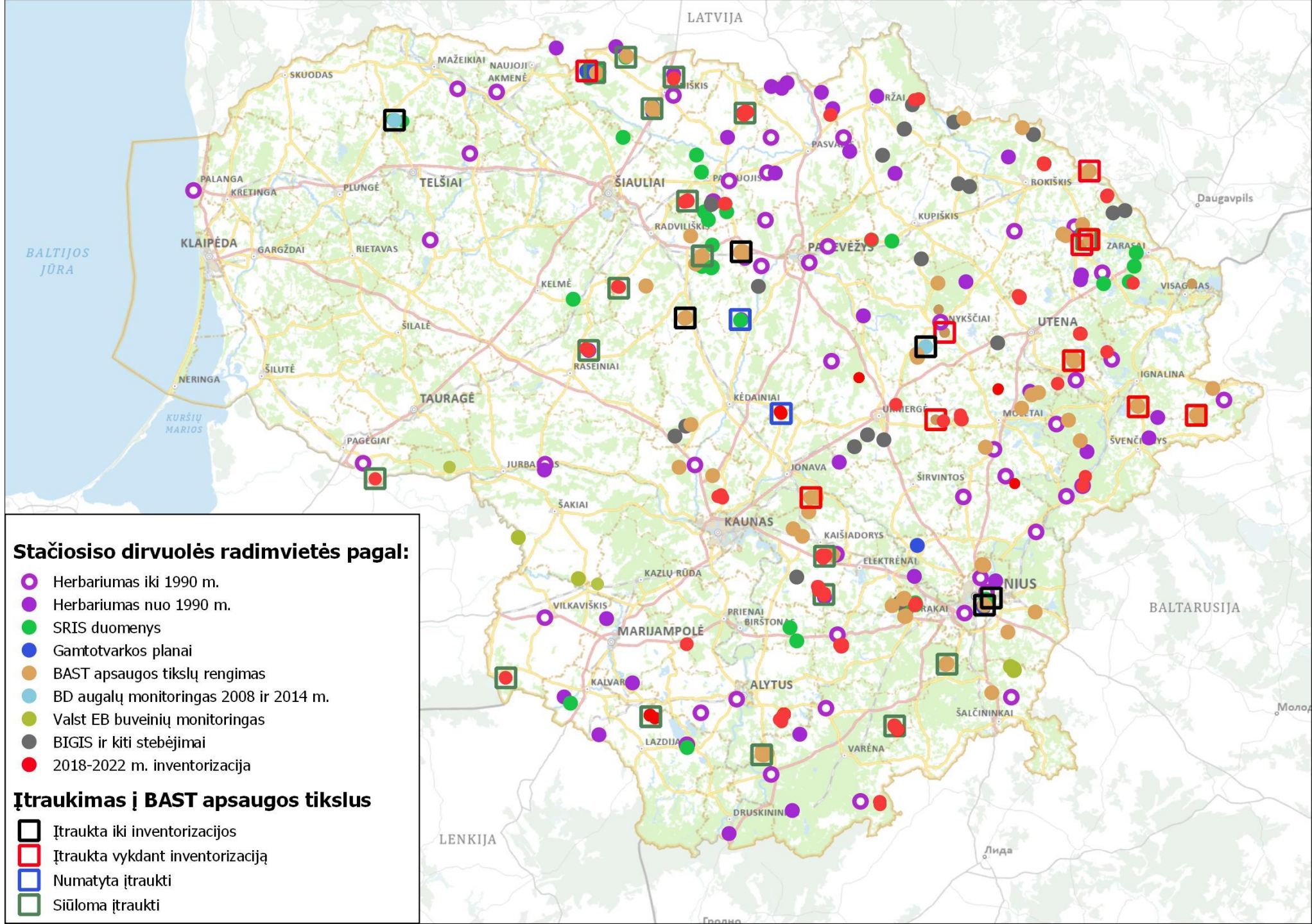
Fiksuojami duomenys:

- Buveinių charakteristika,
- Augalų išsidėstymo būdas ir gausumas (vegetatyvinių ir generatyvinių kerų skaičius)
- Bendra būklė
- Būklės ir apsaugos perspektyva

Apibendrinti rezultatai

- Žinoma apie 160 lokalių populiacijų, iš kurių 103 yra saugomose teritorijose;
- Suminis generatyvinių kerų skaičius 13 000;
- Į SRIS įvesta 359 nauji įrašai apimantys 46 naujai rastas populiacijas ir patikslinantys 10 senesnių duomenis

Stačioji dirvuolė (*Agrimonia pilosa*)

Nac. populiacijos įvertinimas

Ekstrapoliavimas nustatant tikėtiną užimtų 1x1 km kvadratų skaičių ir taikant vidutinį individų skaičių kvadratum – 50.

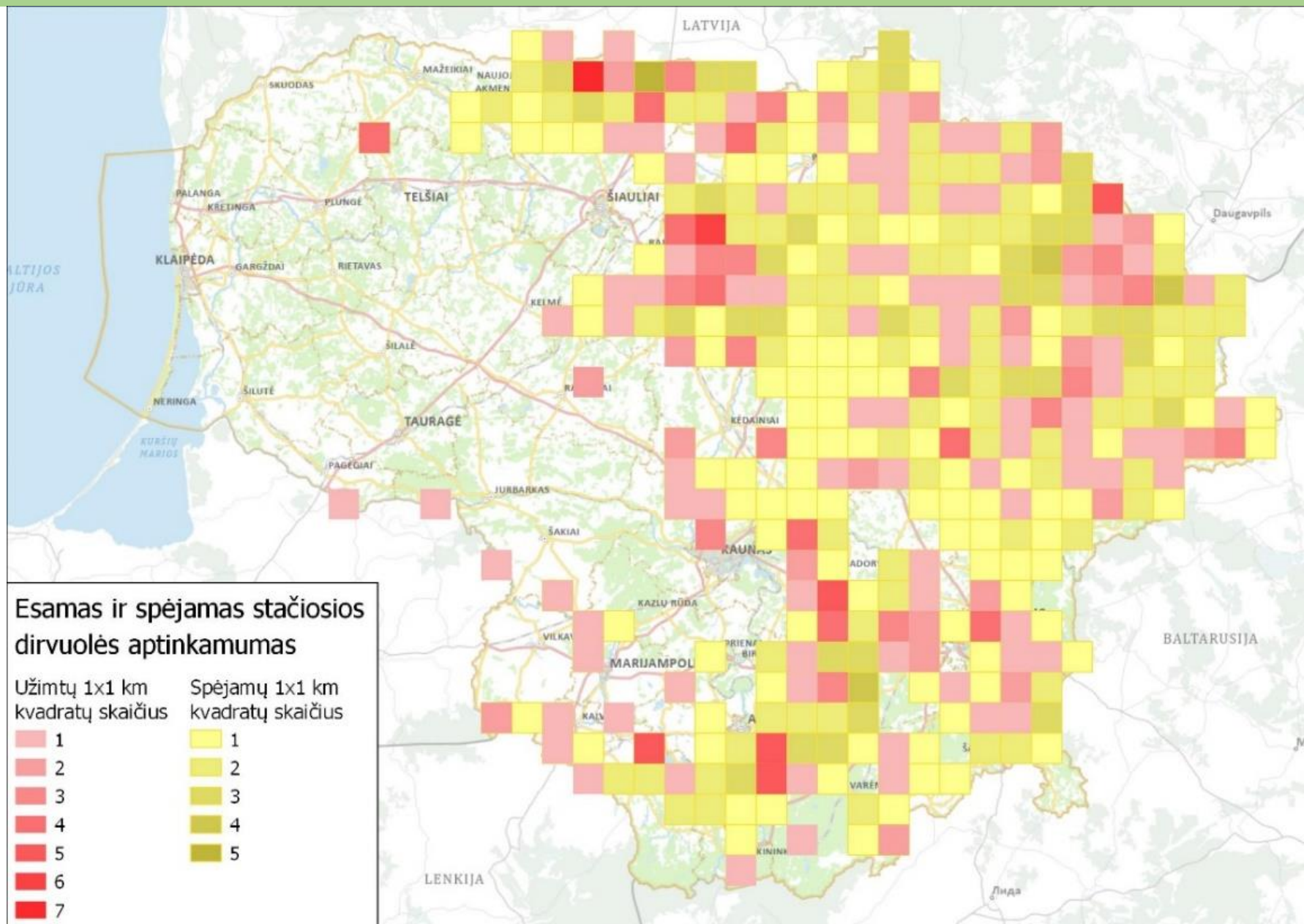
Rezultatas:

- Minimali populiacija – 257 kvadratai, 12860 ind.
- Maksimali populiacija – 900 kvadratų, 45 000 ind.
- Labiausiai tikėtina – 700 kvadratų, 35 000 ind.

Kaimyninių šalių populiacijos:

LV – 128 000 ind. (88% BOR)

PL – 1 500-2 000 ind.

Stačioji dirvuolė (*Agrimonia pilosa*)

Apsauga

Dabartinė būklė Lietuvoje vertintina tarp palankios ir nepakankamai palankios

Naujai (2018-2022 m.) įtraukta į esamų BAST apsaugos tikslus:

1. Ažukriaunio miškas,
2. Balnio ežeras ir jo apyežerės,
3. Gegužiakalnio miškas,
4. Girelės miškas,
5. Kretuonykščio ežeras ir apyežeris,
6. Lomena ir Verkstinė,
7. Milašiaus ir Puzarauskinės miškai,
8. Miškas prie Dilbinėlių,
9. Svirplinės pelkė,
10. Vyko ežero apyežerės.

Numatyta ir tikslinga įtraukti į esamų BAST apsaugos tikslus

- Skilvionių miškas
- Šilo miškas
- Dubysos vidurupis ir žemupys
- Dainavos giria
- Kurklių miškas
- Kaukinės miškas
- Laumenio miškas
- Metelių RP
- Papio ežeras
- Plomėnų pelkė
- Satkūnų miškas
- Smalvelės upė ir šlapžemės
- Šereitlaukio miškas
- Šešupė ir jos slėniai
- Tadarinės ir Vištytgirio miškai
- Vilkiaušio miškas
- Vilkijos upės slėnis
- Žagarės miškas ir kt.

Ačiū už dėmesį!

